Gultall

Pinus ponderosa

I korthet

- *Pinus ponderosa* – tallväxter (Pinaceae); på engelska ponderosa pine.
- Hemma i västra Nordamerika, från British Columbia till Mexiko.
- Vintergrönt barrträd med långa barr tre och tre och en bark som med åren blir gulaktig och plattig.
- Mycket härdig och torktålig; tål både sommarvärme och sträng vinterkyla.
- Ute året runt i full sol; på vintern skyddas skålen mot hård frost, och trädet ska stå ljust.
- Barren är långa även på en bonsai – arten passar bäst för större bonsai.
- Fröna får 24 timmar i blöt och 4–8 veckor i kylskåpet innan de sås.

Det här kan du se fram emot

Med fröna av gultall har du grunden till en härdig barrträdsbonsai som du själv formar från den första groddplantan. Efter några veckor i kylskåpet sås fröna, och de första gror efter några veckor; inte alla frön gror. De första åren låter du groddplantorna bli kraftiga innan formningen börjar med att nypa de nya skotten varje vår. Med åren får stammen en grov, plattig bark.

Många förknippar bonsai med ett färdigt litet träd från butiken. Med frön börjar du ett steg tidigare – och det ger dig något som ett köpt träd aldrig kan: Du bestämmer själv formen från den allra första groddplantan, och du kan odla arter som sällan eller aldrig säljs som färdiga bonsai. Det kräver tålamod, för det tar några år innan fröplantan har blivit ett riktigt bonsaiträd. I gengäld är trädet ditt eget från början till slut. Här nedan hittar du det du behöver veta för att komma bra igång med just den här arten.

Introduktion

Gultall (*Pinus ponderosa*), på engelska ponderosa pine, är ett vintergrönt barrträd i familjen tallväxter. Den är Nordamerikas mest utbredda tall och växer i västra Nordamerika – från södra British Columbia över västra USA till Mexiko och österut till South Dakota och Texas – mest i bergstrakter och ofta i ljusa, torra skogar. Trädet kan bli över 50 m högt och flera hundra år gammalt; det äldsta kända är över 900 år. Artnamnet ponderosa betyder tung eller ansenlig och syftar på trädets storlek. Den skotske växtsamlaren David Douglas hittade arten 1826 och förde den till Europa 1827. Barren sitter oftast tre och tre, är gulgröna till blågröna och 13–25 cm långa, och de sitter kvar i 3–4 år. På gamla träd blir barken tjock, gulaktig till kanelbrun och delar sig i stora plattor – därav namnet gultall. Barren är giftiga för dräktiga kor och kan orsaka kastning. Arten är mycket härdig och tål torka. Som bonsai passar den på grund av de långa barren bäst för större träd.

Förökning

Lägg fröna i ljummet vatten i 24 timmar. Lägg dem sedan i en sluten plastpåse med lite lätt fuktig sand och lägg påsen i kylskåpet vid cirka 2–5 °C i 4–8 veckor – inte i frysen; kylan räcker. Så fröna cirka 0,5 cm djupt i fuktig såjord eller kokossåmull och ställ såbrättet ljust men inte i direkt sol vid cirka 18–22 °C. Håll odlingsmediet jämnt fuktigt men inte blött. De första fröna gror efter några veckor, vissa senare; inte alla frön gror. Groddplantorna är känsliga för svampangrepp: Ge dem ljus och luft och vattna inte för mycket. Cirka två månader efter groningen skolas de om till egna krukor med pikeringsjord.

Säkerhet: Frön, näringsämnen och odlingsmedier är inte avsedda att ätas – varken av människor eller djur. Vissa arter är giftiga, så förvara dem oåtkomligt för barn och djur.

Placering och ljus

Gultall vill stå ljust och fritt, gärna i full sol; i skugga blir barren ännu längre och växten gles. Den tål både värme, blåst och kyla. Groddplantor som har såtts inomhus vänjs gradvis vid att stå ute och flyttas ut först när det inte längre finns risk för nattfrost.

Vattning och näringsämnen

Gultall är torktålig och ställer små krav på vatten. Vattna ordentligt, låt ytan torka lätt före nästa vattning och undvik stående vatten. En skål torkar dock ut snabbare än marken i naturen, så håll koll på den varma dagar. Varma dagar mår tallen bra av att duschas med rent regnvatten i rumstemperatur (eller annat kalkfattigt vatten) så att barren inte får kalkfläckar. Från april till september ges flytande bonsainäring var fjärde vecka.

Odlingsmedium

Odlingsmediet ska vara väldränerat och luftigt. Färdig bonsaijord är en bra grund. Till unga plantor passar pikeringsjord med kvartssand. Unga plantor planteras om vart annat till vart tredje år på våren, innan knopparna slår ut; äldre träd vart fjärde till femte år.

Beskärning

Från våren nyps de nya skotten ned med ungefär en tredjedel medan de fortfarande är mjuka; då bildas fler skott och barren blir något kortare. Låt alltid en del av årets nya barr sitta kvar. Tallen skjuter bara från grenar som har barr – skär därför aldrig tillbaka en gren till kal ved. På vintern gallras gamla barr och för täta skott bort så att ljuset når in i kronan. Unga, böjliga grenar kan formas med tråd på hösten; tråden tas bort i tid, innan den växer in i barken.

Övervintring

Gultall är härdig och ska stå ute hela vintern – den behöver både kyla och ljus. Lätt frost skadar inte. I en skål är rötterna dock mycket mer utsatta än i marken, och när odlingsmediet fryser hårt kan skålen spricka. Skydda därför skålen i god tid när det väntas flera dygn med frost eller nattfrost under ca −5 °C: Gräv ner skålen i trädgården så att bara stam och krona är ovanför jord, och täck jorden med löv – eller ställ skålen i torr sand i en frigolitlåda. Som vintergrönt träd ska tallen stå ljust även på vintern; måste den in en period, så i ett kallt, ljust utrymme, t.ex. ett ouppvärmt växthus eller ett förråd med fönster. Groddplantor ska under sin första vinter alltid stå frostfritt och ljust, t.ex. i ett ouppvärmt rum vid 0–5 °C. Vintergröna träd avdunstar vatten även på vintern: Vattna under frostfria dagar så att odlingsmediet aldrig torkar ut helt, och ge ingen näring. Skydda trädet mot uttorkande vind och stark vintersol medan rötterna är frusna.

Viktiga odlingstips

Det mesta som går fel vid sådd beror på för mycket vatten eller för lite ljus. Jag rekommenderar ett lätt, näringsfattigt såmedium som såjord eller kokossåmull, så att de fina rötterna inte ruttnar. När groddplantorna ska skolas om ger pikeringsjord med kvartssand god dränering och ett stabilt rotsystem. Senare, när trädet ska formas som bonsai, är min färdigblandade bonsaijord en bra grund. Ha tålamod: Frön från samma påse gror inte alltid samtidigt, så låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp.